

ЗА ГЕНЕЗИСА НА ПРЕДЛОЖНОТО УПРАВЛЕНИЕ

Иван Г. Илиев

Пловдивски университет „Паусий Хилендарски“

ON THE GENESIS OF PREPOSITIONAL GOVERNMENT

Ivan G. Iliev

Paisii Hilendarski University of Plovdiv

The article deals with the genesis of prepositional government, explained with examples from different languages: Turkish, Japanese, Korean, Georgian, Eskimo, etc. The author explains that the prepositions which require genitive case from the noun are in fact petrified nouns. Proof for that is the fact that in some of the above-mentioned languages the words corresponding to the English *in, on, before, behind*, etc. can have case markers. Further on, the author shows how some verbs and participles can turn into prepositions or postpositions similar to the English *regarding, concerning*, etc. At the end of the article is discussed the pleonastic character of some prepositions that have been added to the phrase after the government between a verb and a noun has been established.

Key words: prepositions, government, genitive case

Предложното управление, което изисква специална форма от съществителното в зависимост от това, след кой предлог или пред кой следлог то стои, е познато на много езици от различни типове. Изтъквано е (Белич 1957 – 1958: 9, Савченко 1974: 335 – 336), че първоначално управлението става по смисъл, а по-късно навлиза закономерната употреба на определената форма (или форми) след съответния предлог (или глагол). По тази причина в славянските езици след предлозите *отъ, до, въз* и др. се употребява именна форма в *родителен надеж* (според терминологията на традиционната граматика), докато след предлог *къ* името се поставя в *дателен надеж*, а предлозите *въ, на, за, надъ, подъ* изискват две или повече форми от съответната дума в зависимост от допълнителни условия.

Целта на настоящата статия е да покаже с примери, предимно от различни неславянски езици, които пазят остатъци от по-архаични синтактични отношения, по какъв начин едно изградено на семантична основа съчетание от име и предлог/следлог, който всъщност по произход е съществително, глагол, причастие или наречие, може да се граматикализира в словосъчетание, където привидно името се управлява от предлога или следлога. По пътя на логиката чрез използваните примери принципно се показва как е възникнало и предложното управление в случаи, когато мотивацията на синтактичното отношение вече е избледняла.

I. Предлози съществителни (в генитивно съчетание)

В много езици позиционните отношения спрямо определен предмет или лице се изразяват с атрибутивно съчетание от две съществителни, едното от които влиза в ролята на следлог или предлог. За пример чудесно могат да послужат алтайските езици (турски), някои кавказки езици, японски, корейски, ескимоски. В турски език притежателната морфема е в няколко варианта в зависимост от задължителната вокална хармония: $-(n)in/- (n)un/- (n)n$ [nən] = кирилско [нън]. В японски тя е $\mathcal{O}$, което се произнася [no], а в корейски е $\mathcal{O}$, което се произнася или [əi], или [e]. По този начин притежателното словосъчетание 'книгата на Нина' на турски е *Nina-nın kitabı* – букв. 'на Нина книгата ѝ' (*kitab* = 'книга'), на японски е *Nina-no hon* (*hon* = 'книга'), на корейски – *Nina-ai chek* или *Nina-e chek* (*chek* = 'книга'). По същия начин съчетания от типа 'пред къщата', 'зад къщата', 'срещу къщата' и т. н. в съответните езици се предават буквално 'на къщата (в) пространството отпред', което разговорно може да се изрази чрез 'на къщата (в) отпредето' или 'на къщата (в) пространството отзад' – 'на къщата (в) отзадето', съответно, 'на къщата (в) отсрещата'. **Например в японски** (Транспеърънт 2002):

ginkō no mukai (desu) 'срещу банката (е)' – букв., 'на банката отсреща (е)' – *ginkō* = 'банка';

ginkō no tonari (desu) 'до банката (е)' – букв., 'на банката отстрани (е)'.

Предлозите съществителни в изброените езици на свой ред могат да се разширяват с локативни, директивни и отделителни морфемни, равни по значение на 'в', 'на', 'към', 'от'.

Примери от турски (Транспеърънт 2002):

babkanın karıştımda 'срещу банката' – буквално, 'на банката **в** отсрещното (пространство)';

babkanın yanında 'до банката' – букв., 'на банката **в** близостта' или 'на банката **в** непосредственото (пространство)';

Ihtiyar, kaftanın altından kolunu çıkardı – 'старецът извади ръката си изпод кафтана' = 'старецът на кафтана от долната част (от долницата) ръката си извади' (Чилер, ред. 1995: 108);

Bu sefer, taşın üstünden inip yere oturdu = 'този път на камъка от горната част (от горницата) слизайки, на земята седна' (Парлатър, ред. 1994: 797) – сравни със с. 797 (пак там) – *kitabın üstü* 'на книгата горницата й', 'горната страна на книгата'.

Примери от корейски (Джоунс, Ли 1984: 643 – 644):

chib-ai pakke(so) 'outside of the house'/'извън къщата' – букв., 'на къщата (**във**) външното пространство';

chib-ai sogē, chib-ai anē 'inside of the house'/'в къщата' – букв., '**във** вътрешността на къщата'.

Примери от японски:

Sen-no shita-ni o-namae-o kaite kudasai – англ. *Write your name below the line, please* – букв. 'на линията отдолу-във името си напишете' (Такебаяши 1996: 33);

Sono otoko-noko-wa kaaten-no ushiro ni kakurete ita – англ. *The boy was hiding behind a curtain* – букв. 'това момче на завесата отзад-във се криеше' (пак там).

Предлозите съществителни могат да се разширяват не само с пространствено-локативни морфемии, но и самите те да получават притежателни, притежателно-атрибутивни („генитивни“), както и обектни маркери, каквито получават всички съществителни.

Примери от японски:С генитивно отношение

eki-no mae-no hiroba – англ. *the plaza before the station* = 'на гарата на отпредето площадчето', тоест 'площадчето пред гарата' (Такебаяши 1996: 32) – тук *-no* е притежателно-атрибутивен или генитивен маркер.

С пряк обект (в акузатив)

Kare-wa watashi-no mae-o aruita – англ. *He walked before me* = 'той моето предно пространство премина' (Пак там) – тук *-o* е акузативен маркер.

Примери от турски:

С притежателен маркер

etraftında 'около нас' = 'в нашето около' (Добрев, съст. 2009: 996) – сравни с *kitabında* 'книгата ни'.

С пряк обект (в акузатив)

Çocuğın altına-1 temizle – 'смени памперса на детето' = 'на детето долницата почисти' (Чилер, ред. 1995: 108) – тук *-1* е маркер за пряк обект.

С директив (който в турски съвпада с датив)

Kızı karının yanına bırak – 'остави девойката при жена ми' = 'момичето на жена ми към близкото пространство остави' (Гълъбов: 219);

Anızın gelin arabasının önüne dikiliverdi 'внезапно се изправи пред булчинската кола' = 'внезапно на булчинската кола към предницата се изправи' (пак там);

Ceketin önüne üç düğme diktim – 'на сакоето отпред (към предницата) три копчета заших' (Парлатър, ред. 1994: 576).

Примери от корейски:

С пряк обект

Urinən kurəm wirał (← *kurəm-ai wirał) *nalgo issossəmnida* – англ. *We were flying above the clouds* = 'ние на облаците горното пространство прелитащи бяхме' (Джоунс, Ли 1984: 3) – тук *wi* = 'над' – локативна форма *wie* – сравни с тур. аблативно *Antikacı dükkânın önünden geçiyordum* – букв. 'на антикварния магазин от отпред минавах' (Парлатър, ред. 1994: 576).

Примери от ергативния ескимоски език (Джейкъбсън 1995: 99 – 100):

'the lamp is above the table' – literally: 'in the table's above area'

Kenurraq estuulu-m qulii-ni iutauq;

лампа маса-на отгоре-в е

'the egg is about to fall off the table' – literally: 'from the surface of the table';

Kayanguq igteqatartuq estulu-m qainga-nek;

яйце ще падне маса-на повърхнина-от

'the child sat down underneath the table' – literally: 'to the under-area of the table'

Mikelnguq aqumiq estulu-m acia-nun.

детето седна маса-на долницата-към

В друг ергативен език, кабардински, също се наблюдава функциониране на ергативното окончание като атрибутивен маркер при изразяване на подобно отношение (Жаймука, Малерб 2009: 29):

Ар унэ-м деж щытащ – 'il se tenait près de la maison';
той къща-**на**/ до/ стоеше
къща-**чрез** наблизо

пэш кІуэцІы-м щІэсын – 's'asseoir dans la pièce'.
стая вътре-**в**/ да се седне
вътрето-**чрез**

От примерите се вижда, че едно българско словосъчетание от типа *във вътрешността на къщата*, семантически равно на съчетанието *в къщата*, е структурно подобие на показаните турски, японски, корейски и др. примери, като при него само има предпоставно изразяване на притежателно-атрибутивното отношение. Същото се отнася и за английските *inside of the house* 'в къщата' и *outside of the house* 'извън къщата', към които могат да се добавят още *in front of the table* 'пред масата' = 'в пространството пред масата', *on top of the table* 'върху масата' = 'в пространството върху масата', както и френското *du côté de la fenêtre* 'до прозореца' = 'в страничното пространство на прозореца'. Вж. също руските *внизу страницы* (Доувър 1958: 213), което буквално значи 'в долната част (долницата) **на** страницата', както и *поверх седых облаков* (*Небо славян* – песен на групата *Алиса*). В руски като цяло са запазени доста такива употреби (Ангелов, Волкова 1964: 255, 256, 261): *вне закона, близ университета, мимо трибуны, около дома, около полуночи, вдоль стены, вокруг тебя, против института, среди села*. В съчетанието *в период гражданской войны* **в** се дава като предлог с винителен падеж, но цялото съчетание *в период* може да се приеме за съставен предлог, „управляващ родителен падеж“, подобно на *внизу*.

Вж. също и следните индийските примери (Транспейрънт 2002):
baink kay samnau 'срещу банката' = 'на банката отсрещата', 'на банката отсрещната страна';

baink kay bagal man 'до банката' = 'на банката близо-то/страничното пространство'.

Тук може да се добави и арабски (Стоева 2003: 21; Кембъл 1991: 79 – 83), където след всеки предлог стои име в „родителен падеж“:

fī l-baytī ‘в къщата’ – сравни с *baitu r-rajulī* ‘къщата на човека’ – *rajul* ‘човек, мъж’.

Или грузински (Кембъл 1991: 495):

omis dros ‘during the war’ (*dros* ‘през’) = ‘на войната протичането’ (б. м. – Ив. Ил.);

gaḳvetilis šemdeg ‘after the lesson’ (*šemdeg* ‘след’) = ‘на урока послето’ (б. м. – Ив. Ил.).

Ясно е, че става въпрос за универсална мисловна нагласа, която е намерила формален израз в много езици по света.

Освен да се граматикализира и да се превърне в управляема морфема, притежателният маркер нерядко обаче може и да изчезне. Такова нещо се наблюдава и в корейски – *chip-∅ pakkeso* ‘извън къщи’ (Джоунс, Ли 1984: 644) – наред с *chib-ai pakkeso*, и в турски – наред с *odanın ortasında* ‘сред стаята’, има *topluluk-∅ ortasında* ‘сред обществото’ (Добрев, съст. 2009: 995) – напълно граматикализирано, вм. *topluluğun ortasında*.

Унгарският е избрал точно такъв процес на развой, при който следлогът се поставя, по-точно – прилага, след неизменяемо съществително. Обаче и унгарските предлози са съществителни имена, защото могат да приемат притежателни наставки (Науменко-Пап 1982: 215-219, 280): *a ház-∅ alatt* ‘под къщата’, *a ház-∅ fölött* ‘над къщата’ – но: *allatt-am* ‘под мен’ = ‘моето под’ – сравни с *lakás-om* ‘моят апартамент’; *alá-nk* ‘под нас’ = ‘нашето под’ – сравни с *lakás-unk* ‘нашият апартамент’.

2. Предлози глаголи и причастия (в акузативно съчетание)

В някои азиатски езици е нормално глагол да се използва във функция на предлог и обратно. Ще се покажат примери от китайски (Котов 1994: 213, 740; Практически китайски 1995: 189, 348, 370):

1а. *zài* – предлог ‘в’, ‘на’: *jiā zài nóngcūn* ‘къща в провинцията’ (*jiā* = ‘къща’);

1б. *zài* – глагол ‘жив съм’, ‘съществувам’ – ‘дядо му умря’:

Tāde zūfù bù zài-le.

негов дядо не е жив (+ модална частица)

2а. *gěi* – глагол ‘давам’ – ‘учителят Уанг ни даде два билета’:

Wáng lǎoshī gěi wǒmen liǎng zhāng piào.

Уанг учител даде ни два броя билети

26. *gěi* – предлог на непрякото допълнение – ‘на’:

‘след обяд му се обаждам (обадох му се)’

Xiàwù wǒ gěi tā dǎ diànhuà.

след обяд аз на него се обадох (направих обаждане)

В китайски в тези случаи по принцип не се наблюдава предложно управление. Същото е и в корейски, където името не се променя пред следлог: *tangshin gwa* ‘с теб’, *tangshin opshi* ‘без теб’, *tahgshin teshin* ‘вместо теб’, *Soul kaji* ‘до Сеул’, *achim putho* ‘от сутринта’. В същия език обаче има няколко думи с глаголен произход, които изискват от предходното съществително обектен или директивен маркер (Навер 2012; Джоунс, Ли 1984: 71, 338, 454, 503, 577, 609, 636, 645) и показват нагледно как от глаголни форми се оформят предлози, изискващи след себе си форми, които традиционната граматика нарича винителни или дателни. Така например, от глагола 위 하다 [*wi hada*] ‘care for’, ‘take care of’/’грижа се’ се образуват различни причастни и деепричастни форми (위해 [*wihæ*] ‘за(ради)’, 위하여 [*wihayo*] ‘за(ради)’, 위한 [*wihan*] ‘за’), които изпълняват ролята на предлози, подобно на руските от типа *благодаря*, *несмотря на* или на английските *excluding*, *excluded*, *regarding*, *concerning*.

От глагола 대 하다 [*tæ hada*] ‘face’, ‘look at’, ‘see’, ‘treat’/’гледам’, ‘обръщам се’, ‘отнасям се’ по същия начин се образуват причастията предлози 대해 [*tæhæ*], 대하여 [*tæhayo*] и т. н. ‘about’/’относно’, ‘за’.

От глагола 관하다 [*kwan hada*] съответно се образуват 관해 [*kwanhæ*], 관하여 [*kwanhayo*], 관한 [*kwanhan*], 관해서(는) [*kwanhæso(nən)*] ‘regarding’, ‘about’/’относно’.

Съществуват още няколко подобни глагола. Казаното ще се илюстрира с примери (първо с винителен падеж):

Kā yoinən ton-əl wihæ noksəl p’arassəmnida – *She sold her soul for money* – букв. ‘тази жена пари заради (пари желаейки) душата си продаде’ (-*əl* се явява маркер за пряк обект след съгласна, като в примера *jam-əl janda* ‘сън спя’);

nugu-rəl wihæ 'for whom'/'за кого' – букв., 'кого обслужвайки' (-*rəl* се явява маркер за пряк обект след гласна);

yesur-əl wihan *yesul* – *art for art's sake* 'изкуство заради (самото) изкуство' – букв., 'изкуство, обслужващо изкуството'.

В долните примери пък се изискват директивни или дателни форми (които се маркират с *-ege*, ако са собствени имена, и с *-e*, ако са нарицателни: *Ttamara-ege hyangsu-rəl sonmullo juotta* 'на Тамара парфюм като подарък дадох', *Namu-e mur-əl juotta* 'на дървото вода дадох', тоест 'полях дървото'):

Kōgi-e tæhæ hogishiməl nakkigo watchiyo – *I was wondering about that* 'чудех се за това' – букв. към това, обръщайки се, се чудех;

Yuik'an pongsa-e tæhayo kamsahamnida – *I thank you for your valuable service* 'благодаря за ценната услуга' – букв., 'към ценната услуга гледайки, благодаря';

Ton punshir-e kwanhæ shingo hado shipsamnida – *I would like to report a case of lost money* 'искам да докладвам случай на губене на пари' – букв., 'парична загуба към отнасяйки се, искам да докладвам';

Kə ir-e kwanhæso-nən amugotto morəmnida – *I know nothing regarding the matter* 'тази работа, имайки предвид, нищо не знам', тоест 'не знам нищо за тази работа';

chonjæng-e kwanhən ch'æk – *a book on war* – нещо като 'войната, касаеща книга'.

3. Предлози наречия (с плеонастична функция)

В много случаи предлогът, привидно управляващ определен „падеж“, всъщност се явява подсилващо наречие и на практика първоначално нищо не управлява (Белич 1957 – 58: 5): *сквозъ*, *кромъ*, *подлъгъ*. В повечето случаи има косвен падеж на съществителното, който придава специфично значение на наречието. Ако разсъждаваме по такъв логически път, фрази от типа: *идъ* *сквозъ* *съганина*, *идъ* *сквозъ* *рѣкъ* значат 'пресичам посевите **напряко**', 'пресичам реката **напряко**' – сравни с *обикалям страната надлъж и нашир*.

В някои езици е запазено архаичното положение на изразяване на отношения между думите без никакви формални маркери, специално предлози. Това може да се илюстрира с примери от суахили (Мохамед, Мазруи 2007: 8 – 9):

Sisi tunatoka Ø Marekani – *We come from the United States*;
ние идваме Америка

Wewe unarudi Ø Marekani? – Are you returning to America?;
ти се връщаш Америка

Mimi ninaishi Ø Marekani – I live in America.
аз живея Америка

За сравнение вж. българските *Аз обитавам Ø Америка*, срещу *Аз живея в Америка*.

В други случаи обаче в суахили се използват следлози (пак там: 81) – следлогът *-ni* няма нищо общо със същия завършек в думата *Marekani* по-горе:

Kitabiu kipo meza-ni – The book is on the table.
книга тя/ маса-на
е

Могат да се покажат много примери с еднаква семантика от различни езици, при които в единия език има предлог, а в другия нулево съответствие (или понякога окончание):

бълг. *влизам в стаята* – англ. *to enter Ø the room*;

бълг. *влизам в Рим* – лат. *vādō Rōma-m*;

бълг. *Дълго чакахме трамвая* или рус. *Мы долго ждали трамвай* – пол. *Długo czekaliśmy na tramwaj* (Лангеншайд 2008: 32) – калка от нем. *warten auf*.

Пак там (19, 27) има още подобни полско-руски примери:

Co robieś przez cały wieczór? – Что ты делал весь вечер?;

Tym problemem zajmował się przez całe życie – Этой проблемой он занимался всю жизнь;

On pracował przez cały dzień – Он работал весь день – сравни с Той работи целия ден – той работи през целия ден.

Примерите са още по-убедителни, когато представляват синонимни употреби от един и същ език, например старобългарски (Мирчев 1985: 108; Цейтлин, Вечерка, ред. 1994: 581):

сѣ грѣшникъ *гастъ* и *пикетъ* – но: *радваша сѣ Ø всѣмъ домою* – асоциативен творителен;

азъ рѣхъ Ø вамъ – но: *фаристы рѣша къ себѣ* – дателен.

И в турски са се получили подобни употреби, след като различни наречия, без които фразата може да се построи по същия начин, са преосмислени като предлози (Гълъбов: 222):

Kapıa kadar yürüyemedi 'до вратата (наблизо) не можа да иде (да довърви)';

Kütüphaneye doğru gitti 'отиде (право) към библиотеката' – сравни с *Filibe-ye gitti* 'в Пловдив отиде';

Emre göre hareket edeceksiniz 'ще действате според заповедта' – *emir* = 'заповед';

Size karşı bir şey söylemedi 'против вас не каза нищо' – букв. 'на вас нищо противно не каза' – сравни със *siz-e söyledi* 'на вас каза'.

Това идва да покаже, че отношението между две думи първоначално се е предавало само чрез постпозитивното окончание или просто чрез словоредата, но по-късно се прибавя и подсилващо наречие, което постепенно се превръща в предлог. Междинният етап на употреба на една и съща дума ту като наречие, ту като представка е запазен при така наречените глаголи с делими представки в немски, унгарски или грузински. Например в немски (Колинс 2005: 20, 318, 466), където местоположението на наречието следлог зависи от глаголната форма:

abschreiben (инфинитив), перфект (*hat*) *abgeschrieben*, но имперфект – *shrieb ab*:

Schreibt diesen Satz bitte in eure Hefte ab – англ. *Please copy this sentence into your exercise book* 'напишете, моля, изречението в тетрадките (изцяло)';

abschließen (инфинитив), перфект (*hat*) *abgeschlossen*, но имперфект – *schloss ab*:

Ich schließe meinen Schreibtisch ab – англ. *I always lock my desk* Ø 'винаги заключвам чина си (сигурно)';

zugehen (инфинитив), перфект (*ist*) *zugegangen*, но имперфект – *ging zu*:

Die Tür geht nicht zu – англ. *The door won't shut* Ø 'вратата няма да се затвори (докрай)';

losgehen (инфинитив), перфект *losgegangen*, но имперфект – *ging los*:

Die Bombe ging los – англ. *The bomb went off*.

Примери от унгарски (Ковачи 1999: 58 – 62; Науменко-Пап 1982: 256), където словоредът се променя при отрицание (при спрегаемите форми, но не и при инфинитива) и други модални отношения:

Ki-megy az *utca-ra* 'излиза на улицата', но:
вЪН-отива (член) улица-на

*Nem megy **ki*** 'не излиза';

не отива **вЪН**

Fel-száll az *autóbusz-ra?* 'качва ли се в автобуса?'

нагоре-отива автобус-във

*Nem, nem száll **fel*** 'не, не се качва';

не, не отива **нагоре**

Meg-várja a *barátját* 'той чака приятеля си', или:

из-чаква приятеля

*Nem akarja **meg**-várni a barátját* 'не иска да чака приятеля', но:

не иска да **из**-чака приятеля

(инфинитив)

Meg akarja várni a barátját 'иска да изчака приятеля си';

да **из**-чака приятеля

иска

Ki-tölti a *távirati úrlapot* 'попълва телеграфната бланка', но:

по-пълва телеграфната бланка

'той иска да попълни телеграфната бланка' или:

Ki akarja tölteni a *távirati úrlapot*

да **по**-пълни телеграфната бланка

иска

'той трябва да попълни телеграфната бланка':

Ki kell tölteni a *távirati úrlapot*

да **по**-пълни телеграфната бланка

трябва

Примери от грузински (Кембъл 1991: 494):

'аз отивам към театъра'

*Me **mi** - v - divar teatr-ši.*

аз **нататък** отивам театър-към

’аз идвам от гарата’
Me to-v-divar sadguri-dan.
аз **насам** идвам гара-от

Плеонастични, изразяващи допълнителен оттенък, са още няколко първични славянски предлога, освен посочените предлози с винителен падеж като *сквозъ*, затова и те се отклоняват от правилото за управление чрез родителен падеж. Белич (1957 – 1958: 4) е изтъквал, че предлозите от типа *зад*, *под*, *пред* първо означавали мярка и сравнение – *надъ мзюжъ* ’по-високо от моя ръст’, ’по-високо в сравнение с моя ръст’; *надъ хлзмомъ* ’по-високо от ръста на хълма’, ’по-високо в сравнение с хълма’. Затова те „се свързват“ с творителен, а не с родителен падеж, макар че някои от тях също имат именен произход – *подъ* е от същия корен като старогръцкото *ποδός* или латинското *pedis* ’на крака’ – родителна форма за ед. ч. (Добрев 1982: 68). Но и предлози, „управляващи генитив“, могат да бъдат плеонастични. В ранния праславянски език важна роля при построяването на изречението са играли различните наречия, от които са се образували глаголните представки и някои именни падежни окончания (пак там: 152 – 153). Едно от наречията е **ad/d*, от което са се образували старобългарските предлози *отъ* (аблативно, отделително значение – вж. и лат. *dē* ‘от’) и *до* (алативно, приближително значение – вж. лат. *ad* ‘до’, гот. *at* ‘до’), както и родително-аблативното окончание в стб. *вльк-а* и лат. *lup-ō*. Плеонастичността на *до* и *отъ* се изразява в дублирането им с аблативно-родителни окончания, които имат същия произход като предлозите.

ЛИТЕРАТУРА

- Ангелов, Волкова 1964:** Ангелов, А., Н. Волкова, Т. Делчев, Е. Стоянова. *Русский язык*. Пловдив: „Христо Г. Данов“, 1964.
- Белич 1957 – 1958:** Белич, А. Падежная система и происхождение предлогов. В: *Лужнословенски филолог*. XXII, 1 – 4, 1957 – 58. Београд.
- Благова 2003:** Благова, Т. *Турски език. Самоучител в диалози*. Велико Търново: „Грама“, 2003.
- Гочева, Еленска 1984:** Гочева, Е., В. Еленска. *Учебен руско-български речник*. София, Москва: „Наука и изкуство“, „Русский язык“, 1984.

- Гълъбов:** Гълъбов, Г. *Граматика на турския език* (3-то издание). Без година и място на издаване.
- Джейкъбсън 1995:** Jacobson, S. *A Practical Grammar of the Central Alaskan Yup'ik Eskimo Language*. Fairbanks: ANLC, 1995.
- Джоунс, Ли 1984:** Jones, B., G. Rhie. *English-Korean Practical Conversation Dictionary*. Seoul: Hollym, 1984.
- Добрев 1982:** Добрев, Ив. Прастарият задлог (предлог) **od (om)*. // Добрев, Ив. *Старобългарска граматика. Теория на основите*. София: „Наука и изкуство“, 1982.
- Добрев, съст. 2009:** *Академичен турско-български речник* (съст. Ив. Добрев). Без място на издаване: „Рива“, 2009.
- Доувър 1958:** *Phrase and Sentence Dictionary of Spoken Russian (A). Russian-English, English-Russian*. New York: Dover Publications, Inc., 1958.
- Жаймука, Малерб 2009:** Jaimoukha, A., M. Malherbe. *Parlons tcherkesse. Dialecte kabarde*. Paris: L'Harmattan, 2009.
- Кембъл 1991:** Campbell, G. *Compendium of the World's Languages*. 1, 2. London, New York: Routledge, 1991.
- Ким 2002:** Ким, Ф. *Граматика на съвременното корейско език*. Алматы: Издателство „КазНУ“, 2002.
- Ковачи 1999:** Kovácsi, M. *Itt magyarul beszélnek. I*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999.
- Колинс 2005:** *Collins Easy Learning German Dictionary*. Glasgow: Collins, 2005.
- Котов 1994:** Котов, А. *Китайско-русский словарь минимум*. Москва: „Русский язык“, 1994.
- Кроудър 1999:** *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (J. Crowther). Oxford: Oxford University Press, 1999.
- Лангеншайд 2008:** *Język rosyjski. Nowe repetytorium. Słownictwo i ćwiczenia*. Warszawa: Langenscheidt, 2008.
- Маројевич 1985:** Маројевич, Р., М. Маројевич, В. Можајева. *Основни руско-српскохрватски речник*. Београд, Москва: „Просвета“, „Русский язык“, 1985.
- Мирчев 1985:** Мирчев, К. *Старобългарски език*. София: „Наука и изкуство“, 1985.
- Мохамед, Мазруи 2007:** Mohamed, K., A. Mazrui. *Swahili. A Complete Course for Beginners*. USA: Living Language, 2007.
- Навер 2012:** 어학 영어 사전 [Ohak yongo sajon]. 2012 <dic.naver.com>.
- Науменко-Пап 1982:** Науменко-Папп, А. *Практически курс венгерского языка*. Москва: „Высшая школа“, 1982.
- Парлатър, ред. 1994:** Okul sözlüğü (I. Parlatır). Ankara: Türk dil kurumu, 1994.
- Практически китайски 1995:** *Practical Chinese Reader. Elementary Course Book*. Korea, 1995.

- Савченко 1974:** Савченко, А. *Сравнительная грамматика индоевропейских языков*. Москва: „Высшая школа“, 1974.
- Стоева 2003:** Стоева, Св. *Българско-арабски разговорник*. Велико Търново: „Грама“, 2003.
- Такебаяши 1996:** *The Kenkyusha English-Japanese Learner's Pocket Dictionary* (Sh. Takebayashi). Tokyo: Kenkyusha, 1996.
- Транспеърнт 2002:** *101 Languages of the World. Transparent Language, Inc.* 2002.
- Ходова 1971:** Ходова, К. *Падежи с предлогами в старославянском языке*. Москва: „Наука“, 1971.
- Цейтлин, Вечерка, ред. 1994:** *Старославянский словарь (по рукописям X–XI веков)*. Под редакцией Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки и Э. Благовой. Москва: „Русский язык“, 1994.
- Чилер, ред. 1995:** *Örnekleriyle türkçe sözlük*. 1. A – E (T. Çiller). Ankara: Millî eğitim bakanlığı, 1995.